

gare kallats nutritionist. Ämnets företrädare, Nils-Georg Asp, Lund, framhåller att nutrition är internationellare och låter mer vetenskapligt än näringslära, som »lätt för tankarna till hemkunskap».

Popularisera audiologi och foniatri

Återstår så två »-rubbnings» som gäller ett par närallgande områden: rösten och hörseln. För hörseln finns den internationella termen audiologi. Den står i alla medicinska ordböcker och dessutom i Svenska akademins ordlista (SAOL). Vad hindrar att popularisera den? I SAOL hittar man också både foniater och foniatri. Ännu hör väl inte dessa praktiska termer till Medel-svenssons aktiva ordförråd, men de kan snart göra det. Bland medicinare är termerna väl inarbetade.

Alla som på TV såg och hörde Lunds studentsångare sjunga in våren har blivit vederbörigen upplysta. Student-sångarnas ordförande började sitt vårtal med att presentera sig själv som foniater, och förklarade så vad han sysslade med.

Undervisning i medicinsk terminologi kan tydligen ske när, var och hur som helst, allmänhetens mottaglighet är stor. Har ett suffix som »-rubbnings» tillräcklig bredd och tyngd för att täcka en hel vetenskapsgren?

Tre namn för samma specialitet

Så till sist smärtlindringen. Alla »smärtdoktorer» jag talat med uttrycker besvikelse och förvåning över att algologi har underkänts, men glädje över att specialiteten erkänts. Hit hör t ex Bengt Sjölund, ordförande i Svenska läkares algologiska förening. Här kommer termen således att stanna, liksom även i den kommande Svenska Läkaresällskapets sektion för algologi.

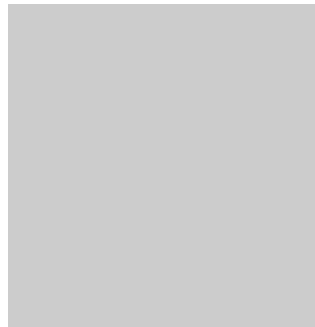
Bengt Sjölund och de av hans kolleger jag frågat anser att smärtlindring är en för snäv benämning på hela specialiteten. Förutom själva lindringen ingår t ex utredning och rehabilitering som viktiga delar. Bengt Sjölund sammanfattar läget poetiskt: »Vår glädje att specialiteten erkänts överskuggar således den terminologiska malörten!»

I förordet till Socialstyrelsens målbeskrivningar av 1996 kallas specialiteten smärtbehandling. Vi har alltså i bruk tre officiella namn för samma spe-

cialitet, och det är väl två för mycket.

Föga risk förväxlas med algexpert

Socialdepartementet påpekar att termen algologi redan är upptagen av vetenskapen om alger. Marianne Pedersén, algexpert vid Stockholms universitets botaniska institution finner inga risker med detta. I telefonen uttalar hon också spontant »algo-» med [j]-ljud. Den engelskspråkiga världen använder algologi i båda bemärkelserna, så varför skulle inte den svenskspråkiga kunna göra detsamma? Risken att algexperter av misstag skulle börja halka in på smärtsymposier är helt försumbar.

Inga skäl ta ner skyltarna

Ett syfte med denna genomgång var som sagt att provocera till invändningar. Jag anar en av de första: »Ska vi nu ta ned lättbegripliga skyltar som SMÄRTKLINIK, RÖST- OCH TALKLINIK och HÖRSELKLINIK och i stället sätta upp de svåra ALGOLOGISK, FONIATRISK eller AUDIOLOGISK KLINIK? Det är inte nödvändigt, tvärtom är det normalt att vetenskapens grekiska namn används jämsides med ren svenska, det senare i mer patientnära sammanhang. Alla går till tandklinik eller tandvården för att träffa tandläkaren, som har studerat odontologi, kanske är odontologisk doktor. Ändå vill jag påstå (men vill gärna bli motsagd), att mottagligheten hos allmänheten för de främmande termerna är större än vi tror. Pedagogiskt uttryckt: inlärningsmotivationen är hög. Farhågorna att de främmande termerna skulle upplevas som »patientovänliga» är ogrundade, tror jag.

Det finns en allmän förvän-

MEDICINENS SPRÅK

tan att vetenskaperna skall ha internationella namn, och det har nog gått ganska fort och smärtfritt att lära sig i stort sett vad man sysslar med t ex på torax(kirurgen), gyn(ekologen) eller neonatologen. Och det går ju att vara än mer pedagogisk och komplettera med en svensk översättning.

Är alla nöjda med sina namn? Kom med synpunkter!

Hans Nyman
fil lic, språkrådgivare,
Svenska Läkaresällskapet,
Stockholm

»Sudden victory» är det bästa

Inom lagidrotten används ofta uttrycket »sudden death», t ex när ett av lagen under en förlängningsperiod gör det avgörande målet.

Visst låter det spektakulärt. Men det är ett felaktigt begrepp – uttrycket »sudden victory» ger den sanna händelsen.

För en kardiolog är »sudden death» – SD – plötslig död – ett kliniskt begrepp, ofta associerat med t ex kammarflimmer.

Harald Eliasch
överläkare,
Djursholm

»Paracentesis» laparocentes

Bror Gårdelöf, Linköping, har i ett brev till Läkartidningen fastnat för en rad i Faktaruta 2 i min medicinska kommentar »Albumin ges fortfarande på tvivelaktiga indikationer» (Läkartidningen 9/97). Han har noterat »Att döma av tabellen måste amerikaner ha ena sju-dundrande mellanöron och det kanske är förklaringen till att man använder mindre mängder albumin i USA?» och hänvisat till att »paracentesis» kopplas till 4 liter.

Nej, det har inte blivit något fel i sammandraget av den amerikanska texten.

Paracentes betyder enligt Lundhs och Malmquists »Medicinska ord»: »... att man med en kniv eller en nål gör en öppning till ett hålrum.» I den eng-

elskspråkiga världen används ordet om punktion av bukinnan, dvs det vi kallar laparocentes. Hos oss avses vanligen tympanotomi, vilket föranlett Gårdelöfs inlägg.

Jag tror inte det är korrekt att säga att »man använder mindre mängder albumin i USA». Även om man där föredrar saltlösning vid behandling av akut hypovolemi, är det vanligt med överförbrukning av albumin i andra sammanhang (se t ex artikeln »Albumin and nonprotein colloid solution use in US academic health centers». Arch Intern Med 1995; 155: 2450-5).

Henrik Zetterström
överläkare,
Östersund

Pharmacovigilance = läkemedelsövervakning

Läkemedelsverket har åter skickat ut en kallelse till ett »Pharmacovigilancesymposium». I Läkartidningen 21/96 skrev jag en insändare om att man borde undvika detta franska ord, som ingen vet vad det betyder. Redaktionen efterlyste utan framgång förslag till bättre ord.

Jag föreslår det helt svenska läkemedelsövervakning. Detta torde täcka vad som menas med »pharmacovigilance», övervakning och kontroll av läkemedlets användning, dess fördelar och nackdelar, dess biverkningar. Kanske ser det långt ut men det har bara fyra bokstäver mer än sin franska motsvarighet och är svenskt!

Lars Erik Böttiger
professor, Saltsjö-Boo

Dyster klang i slaganfall

I Läkartidningen 12/97 skriver Hans Nyman: »En ofta nämnd sådan värsting är stroke. Termen är dels onödig eftersom vi har vårt slag(anfall), dels i det närmaste omöjlig att anpassa till svensk grammatik och fonetik.»

På sätt och vis kan han ha rätt, men efter att under drygt fem år ha levat med termen är jag långt ifrån säker. Svenska strokeförbundet låter naturligt, men hur klingar Svenska slag-

anfallsförbundet? Vid sammanträden i olika sammanhang representerar jag Stockholms strokeförening. Slagföreningen låter inte bra.

Dessutom har ordet slaganfall en dyster klang. »Jag har haft en lindrig stroke» kan man säga. Att ett slaganfall är lindrigt är föga övertygande. I den serie av artiklar om slaganfall, som publicerades i Läkartidningen 1993/1994 fanns flera bidrag där stroke naturligt ingick i rubriken.

Liksom man numera aldrig använder uttrycket kräfta utan har ersatt det med cancer tror jag inte att det är fel att använda beteckningen stroke i stället för slaganfall. I varje fall kan och bör det brukas vid de många tillfällen där det faller sig naturligt. Dessutom har stroke ingått i det allmänna medvetandet och kommer nog att stanna där.

Herman Diamant
professor emeritus,
Danderyd

Stroke, inte slaganfall

På språksidorna i Läkartidningen 12/97 luftar Hans Nyman åter sin uppfattning att ordet *stroke* inte bör användas. Liksom tidigare propagerar han för *slaganfall*. Denna gång indikerar han också varianten *slag*, som jag inte tycker förtjänar någon kommentar.

Slaganfall – som i klassisk medicinsk terminologi motsvaras av apoplexi – är ett ord som tillhör den litterära världen, alltså (mest gångna tiders) romaner, biografier och memoarer. Ordet avser ett plötsligt och katastrofalt insjuknande. Den drabbade faller omkull, som träffad av ett slag, med grav medvetanderubbing. Han får därefter, om han överlever, svåra bestående psykiska och neurologiska restsystem. Orsaken är ju i regel ett stort intracerebralt hematoma, numera lyckligtvis en minoritet inom gruppen akuta cerebrala sjukdomar med vaskulär genes.

Ordet stroke har vunnit insteg genom att det är en kortbeteckning, som till skillnad från slaganfall verkligen kan avse hela sjukdomsgruppen, från små hjärninfarkter med mycket begränsade symtom till de svåraste formerna av akut vaskulär hjärnskada.

Diagnosbenämningar bör

inte onödigtvis vara motbjudande för patienterna. Jag har hittills inte bland personer som fått stroke träffat på någon som använder eller föredrar det ominösa ordet slaganfall.

När jag tillträdde som medicinredaktör för Nationalencyklopedin, som då befann sig i början av S-orden, fann jag till min belåtenhet att de hänvisningar som fanns i tryck i tidigare band dikterade att stroke skulle vara det artikelbärande uppslagsordet. (Uppslagsordet slaganfall finns också, men enbart för hänvisning.)

I »Klassifikation av sjukdomar och hälsoproblem 1997» finns ordet slaganfall inte alls.

Det är sant att stroke inte är ett svenskt-grammatikaliskt idealord. Men det är hanterligt. Dessutom är det till skillnad från slaganfall fullt acceptabelt och kommer att finnas kvar tills någon uppfinner en bättre kortfattad benämning på sjukdomsgruppen.

Jörgen Malmquist
med dr, förlagsredaktör,
Höllviken

Slutpunkt för debatt om stroke: Hjärnattack!

Trots att Läkartidningens läsare måhända nu är rätt trötta på debatten om stroke kontra slaganfall har vi beslutat publicera ovanstående inlägg, inte minst därför att amerikanska hjärnkirurger försöker introducera ett nytt samlingsbegrepp (se nedan)!

Men först referat av några punkter i en kompletterande brevväxling mellan Jörgen Malmquist och språkrådgivaren Hans Nyman.

Malmquist kan inte ge någon referens för påståendet att »stroke till skillnad från slaganfall verkligen kan avse hela sjukdomsgruppen» utan hänvisar till det observerade bruket. Uttalet av stroke verkar inte vara något problem, och i NE-redaktionen undvek man utan svårighet bestämd form och pluralform.

Utan att vara någon »passionerad förespråkare» för stroke konstaterar Malmquist

att ordet etablerat sig, är tillräckligt brett och tillräckligt begripligt – och att det inte finns någon annan bra term som i ett ord sammanfattar gruppen cerebrovaskulära sjukdomar. Kanske vore det bäst om hjärninfarkt i befolkningen blev lika känt som hjärtinfarkt, skriver Malmquist. TIA har nog börjat bli folkkärt, och hjärnblödning är i allmänt bruk, fast det är dubbeltydigt eftersom det kan uppfattas som synonym till stroke/slaganfall.

Många betydelser

Hans Nyman påpekar att stroke enligt t ex »Stora engelska ordboken» har minst lika många betydelser i engelskan som slag i svenskan. Finns det idag något vägande skäl mot att ge slaganfall eller slag en mer specifik medicinsk definition? Så har skett i t ex Bra Böckers stora läkarlexikon, som under uppslagsordet »Slaganfall» skriver att »slaganfall, slag (eng stroke) är en sammanfattande benämning på sjukdomar med vanligen plötsligt inträdande symtom på hjärnskada...» Bengt I Lindskogs »Medicinsk terminologi» har huvudartikeln under slag, slaganfall, medan stroke definieras som »den engelska benämningen på slag». Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, förklarar i sin monografi om slaganfall att skriften använder slaganfall »som ersättning för anglicismen stroke». Och Svenska Läkarsällskapet språkkommitté står fast vid att rekommendera slaganfall och slag i stället för stroke.

Varför inte hjärnattack som samlingsbegrepp?

Enligt en aktuell artikel försöker amerikanska neurokirurger få allmänheten att använda ett nytt samlingsord för »cerebrovascular accidents», nämligen hjärnattack som parallell till hjärtattack. Detta för att lära allmänheten vikten av tidig upptäckt och varningssignaler för »stroke» eller transitorisk ischemisk attack (TIA), diagnostik och behandling. I Journal of the American College of Surgeons (1997; 184: 153-6) redovisas kort argumenten för denna språkliga förnyelse.

Yngve Karlsson
Läkartidningen, Stockholm

Svårt översätta yrkestitlar

Att översätta sin egen eller andras titel är ett problem som många skribenter ställs inför. Oftast är det fråga om att översätta till engelska, och det är lätt att tro att t ex medicine doktor ska översättas med Doctor of Medicine (MD). På vår förfrågan har den som granskar våra engelska sammanfattnings, nämligen facköversättaren Richard Pybus, vänligen bistått oss med nedanstående, förenklade vägledning. Kompletterande uppgifter har också välvilligt lämnats av Leif Gudmundsson, Socialstyrelsen. (Förkortningar anges här utan punkter men är ofta försedda med punkter i engelsk text, och i den mån brittiska och amerikanska termer skiljer sig åt anges detta med UK respektive USA inom hakparentes.)

Den grundläggande läkarutbildningen översätts med basic medical education och läkarexamen med medical degree eller degree in medicine. AT-läkare överensstämmer med house officer (HO) eller pre-registration house officer (PRHO) [UK], och intern [USA], medan legitimerad läkare översätts med (fully) registered medical practitioner [UK] och (fully) licensed medical practitioner [USA]. Läkaregistration översätts analogt med (full) registration [UK] och license to practice [USA]. Läkare under specialiseringstjänstgöring (ST-läkare) motsvarar i Storbritannien senior house officer (SHO) de första två åren och därefter registrar; den senare benämningen omfattade tidigare hela ST-tiden och används fortfarande när man talar om specialiseringstjänstgöring i allmänhet. I USA kallas man resident. Färdig specialist översätts med specialist qualification eller qualification as a specialist [UK] och board certified specialist [USA].

Titeln överläkare är svåröversatt och måste specificeras noggrant innan en översättning kan göras, bl a på grund av att graden av chefskap varierar. Exempel på översättningar är: head of department, department head/chief, t ex chief of medicine, chief physician, head physician, physician in charge, chief surgeon, chief medical officer ►